

Ze vzpomínek Jiřího Scheuflera

František Drtikol a jeho doba

Kdo by se rád nedozvěděl více o zlaté době českého mysticismu a jeho nositelích. Weinfurter, Meyrink, Drtikol, Klíma, Srb a mnozí další. Jací byli, co učili. Pamětník těch dob Jiří Scheufler nám přislíbil, že pro naše čtenáře bude vypravovat o těch, kteří nesli světlo duchovního poznání v době mezi dvěma světovými válkami.

Dnes začínáme vyprávění o mystiku a umělci Františku Drtikolovi. Cesta (7/1992), Unitaria Praha.

Jméno Františka Drtikola je dnes známo nejen v odborných uměleckých kruzích, ale díky žákům a ctitelům se šíří jeho známost i v kruzích duchovních. A to je dobře, neboť by bylo škoda, kdyby měl být znám jen jako umělecký fotograf a malíř.

V těchto dnech vyšla má drobná publikace o Karlu Weinfurterovi a jeho době, v níž se též zmiňuji dosti široce nejen o Drtikolovi, ale i o jeho žácích. Snažil jsem se tím začlenit jej do seznamu velkých duchovních osobností našeho národa. Těch bylo nemálo, ale úkolem tohoto článku není příliš se o nich rozpisovat. O několika však, majících vztah k Drtikolovi, se zmíním.

Především to byl ovšem zmíněný již Karel Weinfurter, který byl vlastně prvním, byť nepřímým učitelem Drtikolovým, neboť ten nastoupil svou mystickou cestu, jako většina z nás v oněch dnech, čtením jeho neznámějšího spisu "Ohnivý keř". Svou cestu započal poměrně pozdě, již více než čtyřicetiletý, avšak chopil se jí s nesmírnou energií. Svůj vliv na něj měly však i jiné duchovní osobnosti oné doby, jako např. samostatný český filosof Ladislav Klíma, či mystik a filosof ing. Miloš Srb. Nemalý vliv měla na něj i četba buddhistických Súter. Četl je v německých překladech Deussenových a některé z nich také velmi pěkně přeložil.

Zde však je třeba se zmínit o tehdejší situaci mystiků, resp. jogínů u nás. Kromě slibně se rozvíjejícího spolku Psyché, hlásajícího křesťanskou mystiku, mající však v sobě některé prvky z neoplatonismu i indické jógy, zde byla i Theosofická společnost, opírající se o indické prvky s příměsí buddhismu i křesťanství. Tato společnost byla založena v roce 1875 v Americe H. P. Blavatskou, ale své sídlo zřídila v Adyaru v Indii. Po smrti Blavatské koncem 19. století se společnost v důsledku sporů o její nástupnictví rozpadla na část anglo - americkou, vedenou energickou Aníí Besantovou a na evropskou sekci, jejíž vedení se ujal Dr. Hartmann v Lipsku a Dr. R. Steiner ve Švýcarsku. Ten však ji nazval společností Antroposofickou, která se i u nás počala brzy slibně rozvíjet. Její zaměření bylo křesťanské, na rozdíl od indického pojetí stávajících theosofů. A. Besantová však počala později prosazovat ve společnosti chlapce jménem Krišnamurti, který se skutečně ukázal být velmi duchovně pokročilým, avšak právě proto počal záhy hlásat své vlastní pojetí jógy, a to s velkým úspěchem.

Všechny tyto společnosti našly v kruzích českých mystiků a jogínů četné přívržence, avšak v řadách theosofických došlo v důsledku vystoupení Krišnamurtiho k rozkolu, takže se větší část našich theosofů oddělila pod jménem Společnosti pro mystická studia. Také zde zakotvily

nové nauky Krišnarnurthiho, podobné poněkud zenu či mnohem později u nás hlásané metodě Ramany Maharišiho.

Abych mohl vytyčit rozdíly mezi přístupem mystiků české školy Weinfurterovy a cestou, již učil Fr. Drtikol, je třeba se vrátit k samému počátku mystického hnutí u nás. Členové původní teosofické lože, nalézající se v bytě bankéře G. Meyera na nynější Národní třídě, se odklonili od indického zaměření pod vlivem svého křesťanského učitele Mailándera, jak se postupně stávali jeho žáky, takže se v ní počal rozvíjet nový, křesťansky orientovaný, rosikrucianskými vlivy dotčený směr. Zatímco se však Meyer, později známý jako proslulý spisovatel Gustav Meyrink, přiklonil k cestě starých řeckých filosofů, k cestě bdělého vědomí, Weinfurter, inspirovaný mantrickou cestou Mailánderovou propagoval spíše metodu písmenových cvičení dle Keminga.

Tento mistr, vlastním jménem J. B. Krebs se narodil v roce 1774 a později jako proslulý pěvec dvorního divadla knížete Fiirstenbergu ve Freiburgu se stal členem a velmistrem Svobodných zednářů a jako takový měl přístup k tajným archívům, v nichž, jak tvrdil, objevil egyptskou mantrickou cestu, již sám s úspěchem absolvoval. Tak se stalo, že Meyrink a Weifurter se ve svém přístupu k mystické cestě značně odlišovali, ač nepřestali být přáteli.

Též Fr. Drtikol, jenž začal původně svá mystická cvičení podle Weinfurterova Ohnivého keře, se brzy od něj odklonil, vyčítaje mu lpění na metodách jím hláсанých. Třeba přiznat, že Weinfurter učinil chybu, když členům spolku Psyché nařizoval kráčet cestami vytýčenými jeho Ohnivým keřem, a to pod hrozbou vyloučení. Takto však spolek ztrácel duchovně vyspělé jedince, jako byl B. Hejhal, Fr. Drtikol a později i Jaroslav Kočí. Drtikol správně pochopil cestu bdělého vědomí hláсанou Meyrinkem a ovlivněn zmíněnou buddhistickou literaturou učil jí své četné žáky.

U spisů Meyrinkových však ještě zůstanu. Je pozoruhodné, že tento plodný spisovatel nenapsal vlastní mystický spis, který by obsahoval duchovní návody. Své hluboké nauky vkládal do úst osob jednajících v jeho románech a do krátkých pojednání, jako je např. předmluva ke "Knize o živém Bohu" od Bo Yin Ra. Též o reinkarnaci se jeho názory od Weinfurterových lišily. Abych je ilustroval, uvedu zde jeden z jeho výroků: *"Byli byste ochotni mít této noci sen, že prožíváte těžké utrpení trvajícím 70 či o něco více nebo méně let, když by vám bylo zaručeno po procitnutí přijetí nesmírného pokladu? Zajistíte, že by byl mnohý s touto nabídkou srozuměn. Je vskutku každý z nás spáčů zde, snících svůj sen o bdění jist, že nevešel v bdělém stavu v podobnou úmluvu?"*

Fr. Drtikol žádného vlastního spisu nenapsal. Je znám jen jeho rukopisný deník mystických zážitků a překlady buddhistických Súter. Zato jeho žáci šířili slovem i písmem jeho nauky, majíce sami opět četné žáky. O některých se proto nyní blíže zmíním, neboť z toho, co napsali, slyšíme ohlas ústních pouček Drtikolových. Je to jednak Fr. Hein, který napsal sbírku velmi hlubokých mystických básní, které by si zasloužily vydání, jednak nedávno zemřelý Jaroslav Kočí, prostáček Boží bez vyššího vzdělání, avšak velký duchem, jehož jsem si nesmírně vážil. Z četných jeho kratších i delších pojednání, z nichž prozatím též žádné nevyšlo tiskem, uvedu nyní část jeho výkladu problému bdělého vědomí Sebe, čímž zároveň seznámím čtenáře s učením Drtikolovým. Začíná takto: *"Usilujeme o poznání Boha, o Jeho realizaci v sobě a v Pravdě. Tato Pravda je zde, v této chvíli a proto je nutné pochopit tajemství tohoto okamžiku vlastního bdění. Tak poznáme sami Sebe a vyřešíme problém bdělého Vědomí. Největším zázrakem člověka je jeho vlastní Bytí, tj. vědomí "Já jsem". Jak*

krásné je vědomě Byt, být sám sebou v Sobě! Pouze být a dívat se (pozorovat), být prázdný a tichý, být všude ve všem, být ničím a vším."

"Důležité je přivést mysl do stavu "nic nevím", v němž prožíváme své věčné a neměnné "Já Jsem". Jak důležité je být takto chudý duchem, nebo v něm je bohatství Boží přítomnosti obsaženo jako vnitřní ticho. V dosažení stavu mysli "nic nevím" je naše největší pokora před Bohem. Je to mysterium pokory: chudá, oprostěná mysl naplněná pouze pocitem věčné přítomnosti - věčného teď. Toto věčné teď je naším majetkem, poněvadž je naším přirozeným stavem, který je jinak zastíňován rozvlněnou hladinou mysli, kterou žijeme v tomto světě a jsme takto odváděni od Božské přirozenosti."

"Ta v nás spočívá jako absolutní ticho a klid. Je vnitřně slyšitelné a proto se musíme snažit postřehnout ono velké Ticho. Naučme se tedy poslouchat ticho v sobě. Naučme se soustředit pozornost a naslouchání do svého nitra, do sebe sama, tam, kde je trůn naší věčné existence - našeho věčného Já, plného klidu a míru. Buďme v tuto chvíli Betlémem, v němž se zrodí Panně Marii, čisté oprostěné mysli, Kristus, tj. čisté vědomí Sebe sama - věčné, bezčasové "Já Jsem", jehož věčný tep budeme potom cítit po celý život. Nikdy již neztratíme dotek věčné přítomnosti nekonečného Bytí a nesmrtelnosti. Jaký je to nesmírný zázrak, být ve své přirozenosti Bohem, jímž je možno žít již na tomto světě! Žít Jím a vzývat Jej mlčením."

"Pochopit tajemství přítomného okamžiku je zázrak v lidském životě i dějinách celého lidstva až do skonání. K čemu vedou koncentrace, meditace a podobná cvičení? K uklidnění a ztišení mysli, aby byla schopna pochopit samu sebe, abychom postřehli onen věčný Okamžik, věčné Nyní, jenž nás bude provázet po celý život. Jak však přivést ono věčné "Já", postřehované v tichu meditace do běžného stavu vědomí permanentně? Je jediná odpověď: Bdit! To znamená, být vědomě pozorný při všem co konáme. Takto budeme ve stálém kontaktu se svým neosobním Já, jež nás obohatí svým intuitivním vedením. Nejsme-li vázání žádnou zevní činností, zůstává pozornost ve svém zdroji "Já Jsem", poněvadž pozornost je vlastností vědomí Já, které je průchodem do věčné oblasti Bytí - Jsem, jež je vlastností kosmického Absolutna."

"Abychom pochopili řečené, je třeba upustit od všech teorií, všeho co víme a co jsme získali studiem a nasloucháním, a přivést mysl do stavu "nic nevím", což znamená tichou nerušenou mysl a pak zkoumat, co v mysli zbylo. To je smysl biblického "Blahoslavení chudí duchem atd." Splníme-li tento požadavek, zjistíme, že posledním pozůstatkem v mysli je vědomí Sebe a z něho vyvěrající pozornost, jíž si musíme být jasně vědomi. Sledujeme-li tuto pozornost zpětně, zjistíme, že jejím zdrojem je naše Vědomí, čili neosobní Já, jež však nelze jinak definovat. Je to čisté, bdělé Vědomí, svrchovaná Skutečnost. Z toho vysvítá, že klíčem k poznání svrchované Skutečnosti nás samých je pozornost. Tato vědomá Pozornost nedovolí, aby bylo v mysli něco jiného, než ona sama. Tato Pozornost, jež je vlastností našeho Vědomí, je vlastností našeho Vědomí, v němž se střídá jeho obsah vnímáním, aniž by jej porušil. Jelikož je pozornost vlastností čistého Vědomí, je pozorná mysl tichou myslí, jsouc touto vlastností absorbována. V pozorné mysli nemůže nastat žádný úbytek energie, tj. nemůže se unavit, neboť je naplněna dynamikou vědomého ticha."

"Zaměříme-li tuto pozornost na nějaký problém, řeší se intuitivní schopností bez zásahu ega, čili, při pozorném vnímání bez přemýšlení (což je stav Átmana), jsme totožni se vším (což je stav Brahmana). Neboli "Já a Otec" (Átman a Brahman) jsou totéž. Po vnější stránce je skutečností vždy to, co je v daném okamžiku obsahem vědomí, aniž by to mysl zatěžovalo, protože v pozornosti vládne vždy jen čisté bdělé vědomí. Toto Vědomí však není vědomím

bez jakéhokoliv vjemu. Jemu nevadí žádný vjem. Jen mysl bývá stržena a zaměstnává se tím, co je vnímáno. Ve vědomí se vše zrcadlí, aniž by to narušovalo jeho čistotu. Pravdu o vnitřní Skutečnosti můžeme najít v nitru, v té nejvnitřnější intimitě sama Sebe jako svou přirozenost, od níž jsme odděleni pouze svou nevědomostí. Pravda je giganticky jednoduchá a jen člověk ji činí zbytečně složitou."

"Pravda je zde stále a proto je třeba pochopit tajemství přítomného okamžiku. Mysl prochází trojím ohniskem, totiž co jest, co bylo a co má být. Mysl ve své nevědomosti přehlídá ono první ohnisko, ač jí prochází a zaměstnává se tím, co by mělo být, např. co má číst, jakou naukou se obírat, komu věřit, koho sledovat atd., přičemž jí uniká nevyužitá přítomnost, v níž je Pravda obsažena. Přemýšlíme-li o budoucnosti, vytváříme si představy o ní, takže v obou případech je to pouhá mentální úroveň. Skutečností je přítomnost právě prožívaná a jsoucí stále zde. O ní nemusíme přemýšlet, ale jen tiše, pozorně vnímat bez ulpívání na vnímaném. To je stav bdělého vědomí, prostě bdění."

"Je třeba, aby se mysl od svého podmínění osvobodila a to vědomě, v čemž spočívá celý problém Osvobození. Jsme-li pozorní a bdělí v každém okamžiku dění, jsme v kontaktu s čistým Vědomím, jež není ničím jiným než přirozenou podstatou vnímání, bez něhož by nebylo vědomého života. Protože tímto stavem čistého Vědomí je Božství samo, není v životě okamžiku, kdy bychom tohoto Boha nepotřebovali. Oprostíme se však od personifikace, ale vnímejme Jej jako bezmezný oceán Bytí, jenž je vesmírným "Já" a jehož jsme neoddělitelnou součástí. Tou je naše v pozadí myslí prožívané "Já jsem" jako nenarušené čisté Vědomí, jež nás doprovází vědomou pozorností v běžném životě, což je stav duchovního života, čili stav Bdění."

"Abychom byli bdělí, je třeba: být si vědom své Božské podstaty. Být kritický sám k sobě. Být bez předsudků. Být si jasně vědom Sebe. Být tichým pozorovatelem v pozadí myslí. Být čistým Vědomím s myslí nezatíženou myšlením. Být stálou přítomností v plné pozornosti. Být bdělým, být sám sebou v sobě. Být tichým pozorovatelem pozorování. Být tichým pozorovatelem mlčení, být prázdný a tichý. Takto odhalíme věčný okamžik, jímž jsme my sami a usilujeme o realizaci Boha v sobě a v Pravdě, jež je v tuto chvíli na tomto místě. Pochopíme-li tajemství tohoto okamžiku vlastního bdění, pochopíme sami Sebe jako stálou věčnou Přítomnost a tím vyřešíme problém bdělého vědomí."

Měl-li jsem uvést vlastní obsah učení Františka Drtikola, bylo třeba citovat některého z jeho žáků, protože on sám nic nenapsal. Zde třeba však ještě podotknout, že nevedl všechny své žáky stejně. U některých dovoloval větší přibarvení cesty bdělého vědomí tu křesťanstvím, či buddhismem, nebo hinduismem. Ovšem základní princip zůstával stejný, ač jeho žáci se, alespoň pro zevního pozorovatele, svým projevem od sebe lišili. Ale to je přirozené - nikdo nemůže kráčet, v důsledku odlišné individuality v šlépějích svého učitele.

Výňatek z nábožensko-filosofické revue Cesta, č. 7/1992

TENTO TEXT JE URČEN POUZE PRO SOUKROMÉ STUDIUM.
PROSÍME, AKCEPTUJTE TO.

© Jiří Scheufler

© Cesta (7/1992), nábožensko-filosofická revue, Unitaria Praha